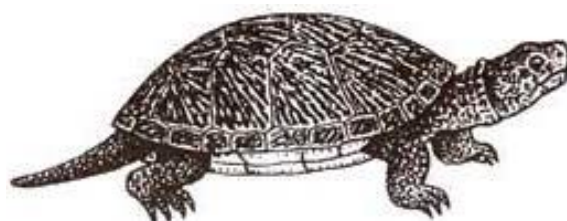

Budoucnost želvy bahenní v ČR: jak dojít k reintrodukci?

program a abstrakty přednášek

20. – 21. února 2014

Čelákovice

HERPETA

Polabské muzeum

Vážení přátelé,

přijměte pozvání na seminář, jehož hlavním cílem bude najít způsob, jak dosáhnout záchranného programu (jeho obdoby) pro želvu bahenní v České republice. Zhodnoceny by měly být dosavadní poznatky a studie u nás i ve světě a celá problematika želv v ČR. Diskutován a iniciován by měl být další postup výzkumů a administrativních kroků v krátkodobé i dlouhodobé perspektivě.

Želva bahenní ve volné přírodě ČR přežívá v malém počtu jedinců. Znamé je rozmnožování na jedné lokalitě a i když se jedná o želvy z nepůvodní linie, je to důkaz, že je želva bahenní schopná se v přírodě úspěšně rozmnožovat. Navíc byl tento druh vyhlášen jako Plaz roku 2014, což je další impuls k tomu, abychom se želvou bahenní soustavně zabývali.

Čelákovicko je jedním z míst, kde prokazatelně v minulosti žily české želvy bahenní. Dokládají to krunýře nalezené při archeologických výzkumech a uložené v Městském muzeu v Čelákovících, kde je i uvidíme a kde bude probíhat seminář.

termín: 20. – 21. února 2014

místo: Čelákovice, Městské muzeum v Čelákovících a Penzion Na Požárech

pořadatel: HERPETA ve spolupráci s Městským muzeem v Čelákovících, Muzeem přírody Český ráj a Polabským muzeem.

Na shledanou se těší,

Martin Šandera (HERPETA, Muzeum přírody Český ráj, Polabské muzeum)
František Doubek (Městské muzeum v Čelákovících)

Další informace:

Muzeum přírody Český ráj: <http://www.mpcr.cz/>

Městské muzeum v Čelákovících: <http://www.muzeum-celakovice.com/>

Penzion Na Požárech: <http://www.napozarech.cz/>

Budoucnost želvy bahenní v ČR: jak dojít k reintrodukci?

20. – 21. února 2014, Čelákovice

20. února

Sraz, ubytování a oběd v Penzionu Na Požárech, do 13:00

Program přednášek, Městské muzeum v Čelákovících

13:30 – zahájení, Mgr. David Eisner, ředitel Městského muzea v Čelákovících

13:30 – 13:50: Šandera M.: Proč a nač setkání ohledně želvy bahenní?

13:50 – 14:10: Kyselý R., Doubek F., Čuláková K., Pecinovská M., Široký P.: Želvy v Čechách v archeologických nálezech

14:10 – 14:30: Jeřábková L., Krása A.: Data o želvě bahenní v Nálezové databázi ochrany přírody

14:30 – 14:40: přestávka

14:40 – 15:00: Šandera M.: Fylogeografie, příčiny vymizení a aktuální údaje o výskytu z BioLibu

15:00 – 15:20: Šebela M.: Historie betlémská populace želvy bahenní

15:20 – 15:40: Jirků M.: Parazitofauna želvy bahenní (*Emys orbicularis*): diverzita, jedinečnost, veterinární a ochránářské implikace

15:40 – 16:00: přestávka

16:00 – 16:20: Břejcha J., Miller V., Jeřábková L., Šandera M.: Želva nádherná a co dál?

16:20 – 16:40: Šanderová M., Šandera M.: Plaz roku 2014 a role osvěty

16:40 – 17:00: přestávka

17:00 – 17:50: Doubek F.: komentovaná prohlídka krunýřů želvy bahenní a expozice muzea

17:50 – 18:10: Kössl R.: Záchranné programy pro želvu bahenní v Polsku

18:10 – 18:30: Velenská N.: Minulost, současnost a budoucnost? želvy bahenní *Emys orbicularis* v Zoo Praha

18:30 – 18:50: Hojný L.: Budování a význam Turtle Survival Center (TSC) u Vysokého Mýta

18:50 – 19:10: Rozínek R.: Možnost využití Herpetologické stanice pro ZP *Emys orbicularis*

19:10 – 19:20: přestávka

19:20 – 19:40: Nytra L.: Reintrodukce vs. repatriace

19:40 – 20:00: Krása A.: Koncepce záchranných programů

Večeře, Penzion Na Požárech

Od 21:00 Diskuse

21. února

snídaně v Penzionu Na Požárech, do 9:00

Diskuse a vytvoření akčního plánu, Městské muzeum v Čelákovících

9:30 – zahájení, co, kdo a jak, možnosti, jednotlivé kroky

12:30 – ukončení, oběd

Změna programu vyhrazena!!!

Abstrakty přednášek

Níže jsou uvedeny abstrakty či anotace přednášek podle pořadí v programu. U jednotlivých abstraktů je uvedena afiliace a e-mailová adresa prvního autora přednášky.

Proč a nač setkání ohledně želvy bahenní?

Šandera Martin

HERPETA, Praha, m.sandera@seznam.cz

Semináři v Čelákovících předcházela setkání a diskuse v průběhu posledních několika let. Stručně budou představena alespoň některá významná setkání, která vzešla z iniciativy „Emys 2009“ a projektu „Hodní nebo zlí američtí ninjové“. Dále zazní některé důvody, proč má smysl uvažovat o zahájení záchranného programu pro želvu bahenní v ČR. Seminář v Čelákovících může být důležitým milníkem v celém snažení.

Želvy v Čechách v archeologických nálezech

Kyselý René, Doubek František, Čuláková Katarina, Pecinová Monika, Široký Pavel

Archeologický ústav AV ČR, Praha, kysely@arup.cas.cz

V nedávné době sestavený přehled existujících nálezů želv druhu *Emys orbicularis* z oblasti Čech z doby po posledním zalednění zahrnuje 28 archeologických lokalit různého stáří. Nejbohatším souborem jsou nově objevené želvy z lokality v Obříství, kde byly fragmenty krunýřů i kostí vnitřního skeletu nalezeny ve čtyřech různých zahloubených objektech. V jednom z objektů bylo dokonce rozpoznáno minimálně 12 různě starých jedinců želvy bahenní.

Data o želvě bahenní v Nálezové databázi ochrany přírody

Jeřábková Lenka, Krása Antonín

Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Praha, lenka.jerabkova@nature.cz

Nálezová databáze ochrany přírody (dále jen NDOP) slouží zejména pro ukládání floristických a faunistických dat (nálezu) z různých zdrojů s jejich časovou a prostorovou lokalizací, kterou využívají především orgány ochrany přírody pro aktivní ochranu druhů. V současné době je v NDOP uloženo 106 nálezů želvy bahenní z 31 zdrojů. Hlavním zdrojem je Mikátová B., Vlašín M., Zavadil V. (eds.). Atlas rozšíření plazů v České republice. AOPK ČR, Brno, Praha, 2001 (64 dat) a Databáze BioLib (11 dat). Data budou podrobně analyzována, aby mohla být využita při hodnocení možné realizace záchranného programu pro želvu bahenní.

Fylogeografie, příčiny vymizení a aktuální údaje o výskytu z BioLibu

Šandera Martin

HERPETA, Praha, m.sandera@seznam.cz

Výsledky fylogeografických studií poukazují na možné různé osídlení ČR různými liniemi želvy bahenní. Nasvědčuje tomu i rozmístění subfosilních nálezů. Dlouhodobé působení zejména antropogenních faktorů zapříčinilo pravděpodobně téměř úplné vymizení želvy bahenní z přírody ČR. Na některých místech došlo k vysazení nepůvodních populací či jedinců a nelze vyloučit ani přežívání původních českých želv. Údaje z BioLibu získané díky zapojení veřejnosti poukazují na aktuální výskyt želvy bahenní na některých lokalitách a jsou zároveň tipy, kde pátrat po případných původních českých želvách.

Historie betlémské populace želvy bahenní

Šebela Miroslav

Moravské zemské muzeum, Brno, msebelam@mzm.cz

Od r.1989 do r.1994 bylo do lokality Betlém (jižní Morava) vypuštěno celkem 22 dospělých jedinců želvy bahenní původem z rumunské části delty Dunaje.

Betlém je uměle vytvořený, cca 5ha velký mokřad s několika satelitními tůněmi v těsném okolí, na který částečně navazuje štěrkopískový terén využívaný jako extenzivní pastvina a částečně lužní les. Betlém slouží od r. 1979 jako studijní plocha zoologického oddělení Moravského zemského muzea v Brně a je celá oplocena pro zvěř prostupným oplocením. Od r. 1990 je lokalita zařazena do chráněných území v kategorii Přírodní památka a mokřad byl zařazen do systému evropsky významných mokřadů pod č. RS9.02.

Z nepřetržitého sledování lokality od doby vypuštění prvních želv bahenních až do současnosti je zřejmé, že zde vznikla životaschopná populace, která se pravidelně úspěšně rozmnožuje a její početnost se zvětšuje. V současnosti lze odhadovat počet jedinců na víc jak 200 kusů všech věkových skupin. Některé zjištěné údaje dokládají i migraci do nových lokalit až do vzdálenosti 5 km.

Aktivní sezóna zdejších želv začíná obvykle ve druhé polovině března a končí v první dekádě září. Rozmnožování probíhá pravidelně každou sezónu, při čemž kladení snůšek probíhá v blízkém okolí mokřadu – 83 % nalezených hnízd nebylo dále než 50 m od jeho břehů. Snůšky jsou kladeny jednorázově od poloviny května a vrcholí v první dekádě června. Průměrná snůška obsahuje 9 vajec. V převážné většině případů zůstávají narození jedinci celé zimní období pod zemí a hnízdní jamky opouští až na jaře (IV. měsíc) dalšího roku. V období po nakladení snůšek a v době setrvávání mlád'at pod zemí se nejvíce projevuje predatorní tlak šelem (liška, jezevec aj.). K eliminaci těchto negativních vlivů přispívá aktivní ochrana nalezených hnízd. Všechny želvy zimují v různých částech mokřadu pod vodou.

V posledních sezónách jsou želvy odchyťovány do živolovných pastí a zjišťovány meristické údaje a další informace týkající se růstu a věku, dokumentuje se zbarvení atd. Všichni jedinci jsou před vypuštěním značkováni zářezem do okrajových štítků. Celkem bylo v období 2010 až 2013 takto zpracováno celkem 165 exemplářů.

V roce 2012 byl na lokalitě Betlém realizován revitalizační projekt v zájmu zpestření stávajících, převážně zestárlých mokřadních biotopů a kromě dvou nových tůní bylo vybudováno pro želvy i nové kladiště.

Všechny životní projevy želv bahenních včetně výzkumných i revitalizačních prací jsou po celou dobu existence tohoto druhu na lokalitě Betlém systematicky fotograficky i filmově dokumentovány.

Parazitofauna želvy bahenní (*Emys orbicularis*): diverzita, jedinečnost, veterinární a ochranné implikace

Jirků Miloslav

Biologické centrum Akademie věd České republiky, v.v.i., Parazitologický ústav, České Budějovice, miloslav.jirku@seznam.cz

Parazity želvy bahenní se v dobách jejího relativně hojného výskytu ve střední a západní Evropě zabývala řada autorů. Relevantní publikace jsou však psány v různých jazycích a navíc rozptýleny v nepřeberné literatuře datované většinou do 19. a první poloviny 20. století. V důsledku jsou tak ucelené informace pro neparazitologa v podstatě nedostupné. Příspěvek představí spektrum parazitů *E. orbicularis* v celém jejím areálu výskytu se zvláštním důrazem na hostitelsky specifické druhy, pro něž jsou želvy bahenní, příp. ostatní sladkovodní želvy západního Palearktu, jedinými hostiteli. Dalším tématem bude shrnutí současných znalostí ohledně možností výměny parazitů mezi původními evropskými druhy sladkovodních želv a jejich severoamerickými protějšky, zejména stále se šířící želvou nádhernou (*Trachemys scripta elegans*). Závěrem budou zhodnocena související rizika a implikace z hlediska veterinární a ochranné problematiky.

Želva nádherná a co dál?

Brejcha Jindřich, Miller Vojtěch, Jeřábková Lenka, Šandera Martin

Katedra filosofie a dějin přírodních věd, Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy v Praze, jindrich.brejcha@natur.cuni.cz

Sledování rozšíření a eliminace působení želvy nádherné je v Evropě prioritou číslo jedna v ochraně původních druhů sladkovodních želv. Přednáška si dává za cíl seznámit obecnost s postupy při vyhodnocování rozšíření druhů sladkovodních želv a se situací v ochraně sladkovodních želv v Evropě.

Plaz roku 2014 a role osvěty

Šanderová Marcela, Šandera Martin

Muzeum přírody Český ráj, Jičín, mPCR@seznam.cz

Želva bahenní je plazem roku 2014 v ČR. Cílem vyhlašování Plaz roku je vzbudit zájem veřejnosti o opomíjené vzácné druhy pomocí informací především o jednom vybraném zástupci. Při možném záchranném programu (či jeho obdobě) želvy bahenní v ČR bude důležité i osvětové působení na veřejnost a propagace programu. Důležité budou i informace získané od veřejnosti o výskytu želv přírodě. Prezentace představí i některé další osvětové akce pořádané Muzeem přírody Český ráj, jako např. Obojživelník roku, Žabí běh, Namaluj obojživelníka a plaza roku, výstavy, exkurze apod.

Záchranné programy pro želvu bahenní v Polsku

Kössl Roman

Zoo Ohrada, Hluboká nad Vltavou, kossI@zoo-ohrada.cz

Informace o ochraně želvy bahenní realizované v Polsku (zejména v Kozienskim parku krajobrazowom a Poleskom parku narodowom), historie, současný stav, zkušenosti z návštěvy těchto lokalit (informace a materiály použity s laskavým svolením Adama Hryniewiczze a Radosława Olszewskeho).

Minulost, současnost a budoucnost? želvy bahenní *Emys orbicularis* v Zoo Praha

Velenská Nataša

Zoo Praha, natasa.velenska@seznam.cz

Shrnutí dosavadních zkušeností s chovem želvy bahenní a její chov a rozmnožování v podmínkách venkovního bazénu u pavilonu Čambal (kde i zdárně po několik let zimuje). Vzhledem k tomu, že všechna naše zvířata pocházejí z nalezců, nebo z odložených a zabavených želv, plní a budou plnit spíše funkci vzdělávací, např. upozornění pomocí cedulek, či pořádáním přednášek (v minulých letech proběhlo v Zoo Praha nejen Minisymposium o želvě bahenní s mezinárodní účastí, ale rovněž pravidelné přednáškové Želví dny).

Budování a význam Turtle Survival Center (TSC) u Vysokého Mýta

Hojný Luděk

Zahrada Harta s.r.o., Vysoké Mýto, hojny@zahradaharta.cz

TSC – Harta je budováno jako přírodní areál zaměřený pro chov a prezentaci problematiky snižující se biodiverzity ohrožených druhů živočichů. Skupina želv (Testudines) je toho jedním z mnoha příkladů. A v tomto směru by mělo i TSC – Harta přispět ke snaze dlouhodobě udržet některé skupiny želv v lidské péči a postupně navazovat na probíhající projekty *in situ*.

Možnost využití Herpetologické stanice pro ZP *Emys orbicularis*

Rozínek Roman

NaturaServis s.r.o., Hradec Králové, roman.rozinek@naturaservis.net

Ukázka různých typů deponačních nádrží, vhodných pro chov a odchov. Možnost využití i přírodního jezírka, technické vybavení a zázemí Herpetologické stanice společnosti NaturaServis s.r.o.

Reintrodukce vs. repatriace

Nytra Lukáš

Ústav zoologie, rybářství, hydrobiologie a včelařství, Agronomická fakulta, Mendelova univerzita v Brně, nytra.lu@seznam.cz

Přednáška představí argumenty pro používání termínu repatriace v případě navrácení původních druhů do částí areálů, kde vyhynuly. Zároveň upozorní na nevhodnost používání termínu reintrodukce, který se často užívá, ač významově je zavádějící.

Koncepce záchranných programů

Krása Antonín

Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, antonin.krasa@nature.cz

AOPK ČR byla Ministerstvem životního prostředí ČR pověřena, aby vypracovala aktualizovanou koncepci záchranných programů. Tato koncepce na základě existujících kritérií prověřila seznam zvláště chráněných druhů rostlin i živočichů a vybrala mezi nimi ty, které jsou vhodné kandidáty pro realizaci záchranného programu. Důležitými kritérii byl jak výrazný pokles početnosti, tak na druhou stranu i známé příčiny tohoto propadu, které jsou navíc odstranitelné. Kromě toho byly vybrány i druhy, které by vhodnými kandidáty být mohly, ale nemáme o nich dostatek informací, a proto se u nich nejprve předpokládá výzkum, který chybějící informace doplní. Koncepce byla vytvářena s ohledem na schvalování dotačního titulu Norské fondy, z nichž by se příprava záchranných programů mohla platit. Mezi potenciálně vhodnými kandidáty na realizaci ZP patří 25 druhů živočichů, z nichž se realizace ZP předpokládá u ropuchy krátkonohé. Nedostatečně známých druhů živočichů je 5. Želva bahenní mezi vybranými druhy není, protože je množství aktuálních informací o ní naprosto nedostatečné, ale v budoucnu se to snad změní.

Poznámky:

